

Miro KATALINIĆ, Elda VITANOVIĆ, Katja ŽANIĆ

Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Split

miro@krs.hr

MASLININ CRNI POTKORNJAK (*Hylesinus oleiperda*) Fabricius (1799.), (Coleoptera, Scolytidae)

SAŽETAK

U radu je prikazana morfologija, bioekologija i štetnost maslininog crnog potkornjaka *Hylesinus oleiperda* F. Iznijete su nepesticidne mjere zaštite, kao i kemijska zaštita sa zadanim rokom suzbijanja.

Ključne riječi: maslinin crni potkornjak, bioekologija, štetnost, zaštita

UVOD

Grančice u maslininoj krošnji oštećuje i uništava još jedan potkornjak, iz roda Hylesinini, a to je maslinin crni potkornjak ili šupljak tamni (Langhoffer 1921) *Hylesinus oleiperda* Fabricius (1799.). U našem uzgojnom području maslina Schlosser Klekovski (1882.) spominje maslininog crnog potkornjaka, za kojeg kaže da dolazi u "Hrvatskom Primorju i Dalmaciji pod korah maslina". Kao što je poznato Schlosser je brojnim vrstama kornjaša, njih preko 11.000, nadjenio hrvatska imena. On je porodicu Scolytidae nazvao vrtači. Mnogi ga smatraju značajnijim štetnikom od maslininog smeđeg potkornjaka, jer najčešće citiraju Novaka (1928.): "Phloeotribus scarabeoides Bern. napada maslinu, no u Dalmaciji, nije rasprostranjen kao *Hylesinus oleiperda* i ne počinja velikih šteta".

RASPROSTRANJENOST I BILJKE DOMAĆINI

Rasprostranjen je od Atlantskog oceana do Kavkaza i od Sjeverne Afrike do Švedske (Freude i sur. 1983). Navedeni štetnik danas je prisutan u svim maslinicima mediteranskog uzgojnog područja. Lopez-Villalta (1999.) navodi njegovu nazočnost u Čileu i Argentini, a budući da osim vrsta roda *Fraxinus* napada vrste iz roda *Ligustrum*, *Quercus* i *Juglans* može ga se naći u nekim djelovima Švedske, Belgije i Danske (Freude i sur. 1983).

OPIS VRSTE

Prema Novaku (1928), Tominiću (1958.), Martelli (1960), Katalinić (1988.) i Lopez-Villalta (1999.) tijelo maslininog crnog potkornjaka je jajoliko zdepasto, tamno-smeđe boje. Dugo je od 2,5 mm do 3,5 mm, a široko 1,5 mm. Glava mu je granulirana, a na pokrillju ima devet piknjastih pruga sa širokim hrapavim međuprostorima. Ticala su žuto smeđe boje i imaju oblik kijače (slika 1.).

Jaje je okruglo, blijedo-žute boje i dugo 1 mm. Ličinka je apodna, bjelkaste boje, koncem razvoja duga je od 3 do 4 mm. Kukuljica je svijetlo-žute boje i slična je odraslom obliku potkornjaka.

BIOEKOLOGIJA

Slika 1. Odrasli oblik maslininog crnog potkornjaka (snimio: M. Katalinić)

Cjelokupni razvoj ovog potkornjaka se odvija u krošnji masline. Prezime odrasle ličinke. Odrasli oblici potkornjaka se javljaju od polovice svibnja i u lipnju. Buše hodnik za odrastanje i prehranu, dužine 5 do 8 mm i promjera 3mm, najčešće na osnovici lisne peteljke i u račvama dva mlada izboja. Nakon 15 do 22 dana izlaze iz hodnika za odrastanje i smještaju se na grane masline starosti od 1 do 3 godine (Lopez-Villalta 1999.). Na osnovi lisne peteljke i postranog izboja buše ulazne otvore. Na dnu ulaznog otvora ženka pravi dvije komorice veličine od 2 do 3 mm. Kad su komorice zgotovljene, mužjak ulazi u bušotinu. Prema Martelli (1960.) ženka nakon parenja, u grani ili grančici masline dobrog kondicijskog stanja, buši samo jedan hodnik dužine od 6 do 13 mm. U njegovim stjenkama pravi komorice za jaja. U svaku komoricu položi po jedno jaje. Broj položenih jaja kreće se od 10 do 12. Razvoj jaja traje od 9 do 11 dana. Po izlasku iz jaja ličinke izbjegavaju nadiruće maslinine sokove tako da buše vijugave hodnike, prosječne dužine od 40 do 50 mm. Ličinka se vrlo sporo razvija kroz ljetno razdoblje. Potpuno je razvijena početkom jeseni.

Postotak uginuća preimaginalnih stadija razvoja, posebice ličinki zbog gušenja sokom masline, iznosi od 50 do 80%. U travnju slijedeće godine, odrasla ličinka produbi i proširi kraj svog hodnika i u njemu se kukulji. Razvoj kukuljice traje od 11 do 15 dana.

Slika 2. Simptomi napada na grani masline (snimio: M. Katalinić)

Maslinin crni potkornjak u granama i grančicama masline slabog kondicijskog stanja ima nešto drukčije ponašanje i kraći ciklus razvoja. Ženka buši komoricu dužine od 5 do 7 mm i dvokraki hodnik dužine od 20 do 30 mm. U nišama hodnika položi od 50 do 60 jaja. Ličinke izašle iz jaja, iz razloga što nema jakog kolanja maslininog soka, prave okomite hodnike u odnosu na majčin.

Dužina ličinkinih hodnika je od 70 do 80 mm. Ličinka završava svoj razvoj krajem ljeta i kukulji se. Početkom jeseni iz kukuljice izlaze mladi potkornjaci i mogu ostvariti i drugu nepotpunu generaciju.

ŠTETNOST

Štete prave odrasli oblici i ličinke. Simptomi napada se lako prepoznaju. Osim rupice kroz koju je ušao kukac, kora je poviše majčinog hodnika malko utisnuta, suha te crvenkasto-smeđe boje (slika 2).

Grane i grančice poviše napadnutog mjesta se suše. Hodnici potkornjaka često kao sklonište služe drugim štetnim kukcima, posebice maslininom tripsu, a pogodno su mjesto i za ulaz bakterije uzročnika raka masline.

SUZBIJANJE

Borba protiv navedenog štetnika provodi se odrezivanjem zaraženih grana na kojima su vidljivi simptomi napada. Kod rezidbe treba paziti da se odreže i dio u kojemu su prezimljujuće ličinke.

U slučaju jačeg napada, posebice na mlada stabla masline, koriste se insekticidi koji imaju dozvolu za uporabu u zaštiti masline. Insekticidni pripravci primjenjuju u fenofazi F i G masline (Lopez-Villalta 1999.).

Za obranu mladog nasada maslina u ekološkoj proizvodnji, fizikalno djelovanje na ovog štetnog kukca ima mlijeko od gašenog vapna kao i pripravci na osnovu dijatomejske zemlje. Način i vrijeme primjene podudara se s gore navedenim.

OLIVE BORER *Hylesinus oleiperda* Fabricius (1799.), (Coleoptera, Scolytidae)

SUMMARY

The paper presents an less important pest of olive tree, olive borer *Hylesinus oleiperda*. Morphological, bioecological characteristics and control methods are presented.

Key words: Olive borer, bioecology, damages, plant protection.

LITERATURA

Freude H., Harde K.V., Lohse G.A. (1983). Die Kafer Mitteleuropas. Band 11. Scolytidae. Ed Goecke & Evers. Kreferd, 34-101.

Katalinić M. (1988.). Zaštita masline od štetnika, bolesti i korova. Mediteranska poljoprivredna biblioteka. Ed. Zadružni savez Dalmacije-Zadugar. Split, 1-64.

Langhoffer A. (1921). Potkornjaci (Scolytidae). Šumarski list. Zagreb, 45, 1-3, 21-27.

Lopez-Villalta M.C. (1999). Olivae pest and disease Management. Internacional Olive Oil Council, Madrid 1-207.

.....
Martelli G. (1960.). Gli ilesini minori dell' olivo. Ministro della'agricoltura e delle foreste, Bari, 1-10.

Novaku P. (1928.). Štetnici masline. Ed. Drž. Poljo. ogledna i kontrolna stanica u Splitu, 1-59.

Schlosser-Klekovski J. R. (1882.). Dodaci k fauni kornjaša Trojedne Kraljevine. JAZU Zagreb, 123-184.

Tominić A. (1958.). Bolesti masline i njeni štetnici. Jugoslavensko udruženje proizvođača i prerađivača maslina, Split. Ed. Slobodna Dalmacija, sveska 3, 1-32.